

עומקא דפרשה

- העולה עליונה מכל הקרבנות
- שער הציון
- מלחמתה של תורה
- תגובות

- כס"ד ערש"ק ה' אדר ב' תשע"א
- קרנן עולה ומזבח העולה
- אם עולה מכפרת על מ"ע
- בגדר כפרת העולה

פר' ויקרא - בענין קרבן עולה

בענין קרבן עולה ומזבח העולה

אם עולה מכפרת על עשה

הרב שמואל כהן

הרב יצחק לוין

א] המזבח החיצון נקרא בכמה דוכתי "מזבח העולה" ויל"ע אמאי נקרא כן והא מקריבין בו את כל הקרבנות והוי צריכים לקרותו "מזבח הקרבנות" [לאפוקי ממזבח הפנימי דלא נעשה אלא להקטרת הקטורת] ולא מזבח העולה.

זבחים (ה) ברש"י ד"ה מאן, "עולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה" והביא מת"כ דיליף ליה מיונרצה לו. וכן הוא ביומא (לו), ע"ש. מבואר מכאן שעולה באה לכפר, וכן מבואר (זבחים ו) בכל הסוגיא. וצ"ע, הרי מנדב אדם כמה עולות אע"ג שכבר נתכפר בראשון, ועי' תוס' ו. ד"ה דא. עוד קשה מזבחים (ה. י. יא. יב.) "ומה עולה שאינה מכפרת", ומבואר שאין עולה באה לכפר. עו"ק מזבחים (ז): דאמר רבא עולה דורון הוא, משום שכבר נתכפר לו בתשובה, ע"ש, ומוכח מכ"ז דעולה אינה באה לכפר, וע"ש בתוס' ד"ה עולה, אע"ג דאעשה מכפרת וכו', וצ"ע.

ב] וראיתי במלבי"ם [ויקרא אות מ"ד] שעמד בזה וכתב דכיון דאין המזבח מתחנך אלא בתמיד של שחר שהוא קרבן עולה משו"ה נקרא שמו מזבח העולה. אמנם זוהי מילתא דתמיהה לכאן לומר דמשום דצורת חינוכו היא ע"י עולת התמיד משו"ה נקרא שמו כן. דהא שמו של הדבר מורה על מהותו וענינו ושמות הכלים נקבעים לפי תפקידם, וכיון דתפקידו הוא להיות מקריבים עליו כל הקרבנות אמאי קראו את שמו על שם הקרבן בו מתחנך הוא. וי"ל דכוונת המלבי"ם היא דכיון דחזינו דחינוכו נעשה ע"י קרבן עולה, מוכח דעיקר תפקידו לקרבן עולה הוא, ואף דמקריבים עליו גם שאר קרבנות, מ"מ עיקר תפקידו לקרבן העולה הוא, דאל"ה לא היה מתחנך בעולה דוקא.

והנראה בזה, דמש"כ בת"כ דעולה מכפרת, אינה כפרה גמורה, דודאי נתכפר בתשובה כהא דזבחים (ז): ולכן אמרו (ה) דאינה מכפרת, ומ"מ היא באה לריצוי חטא, וכמו שפרש"י (ז: ד"ה עולה), כמו אדם שסרח במלך וריצהו ע"י פרקליטין וכשנא להקביל פניו מביא דורון בידו. וכ"ה בשעת"ל לרבינו יונה (ש"ד ס"ו) דעולה מכפרת על מי שעבר על מ"ע אחרי התשובה, כי אמנם נתכפר עונו בתשובה, אך העולה תוסיף על כפרתו ויוסיף להתרצות בה אל ה"ת, עכ"ל. משא"כ שלמים אינו בא אלא להשים שלום בין ישראל להקב"ה (כלשון רש"י כט:), ולא להוסיף ריצוי לאחר החטא.

ג] ויש שביארו בזה, דהקרבן היחיד דמיחייבין להקריב בקביעות על המזבח הוא קרבן התמיד שהוא עולה משו"ה נקרא שמו על שם העולה. ויש להוסיף עוד בזה דבתורה נכתבה פרשת התמיד ב' פעמים: א' בסוף פרשת תצוה [שמות פרק כ"ט] בקראי דחנוכת המשכן דכתיב התם: "וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד. אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם" ב' בפרשת פנחס בהדי שאר קרבנות ציבור. דכתיב התם [במדבר פרק כח] "צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת כֶּרְבְּנֵי הַלְחָמִי לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחָחֵי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ. וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאֲשֶׁר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם" וגדר הַנֶּחֱרָץ פְּרִשְׁוֹת הוּא דבפרשת תצוה העוסקת בחנוכת המשכן נאמר דדינו וחובתו של המזבח הוא להיות מקריבים עליו בכל יום את שני התמידין. ובפרשת פנחס נאמר כל חובות הציבור שקבוע להם זמן ובכללם ובראשם קרבן התמיד שהיא חובת הציבור הקבועה בכל יום. ונמצא דמלבד החיוב דרמי אכלל הציבור להקריב בכל יום שני התמידין איכא חיוב מדיני המזבח להקריב בו כל יום ב' תמידין.

ומעתה נראה דשם עולה הוא "דורון", אלא שיש שני סוגי דורונות, יש דורון למי שצריך ריצוי, ובאופן זה בא דורון העולה לריצוי חטא, ועוד יש דורון של עולה למי שאין בו חטא, ואז הדורון בא להשים שלום בין ישראל להקב"ה כמו בשלמים.

ויש לעיין, האם עולה מכפרת על לאו שאין בו מעשה

הנה מזה שהתו"כ נקט "לאו הניתק לעשה" דקיל מלאו שאב"מ (עי' בשעת"ל לרבינו יונה), ולא נקט לאו שאב"מ דחמיר מיניה והוי חידוש טפי, משמע דלאו הניתק לעשה דוקא נקט. וכן כתבו התוס' (יומא לו) דאין עולה מכפרת רק על עשה ול"ת הניתק לעשה שיש להן תקנה במקום אחר, ומשמע דאינה מכפרת על לאו שאב"מ [דבריהם שם צ"ב, ואכמ"ל].

ד] ומבואר לפ"ה הא דנקרא המזבח מזבח העולה, משום דמחובתו ומדיניו להקריב בו בכל יום שתי עולות. וזהו הקרבן היחיד המתחייב מדין המזבח ומשא"כ שאר קרבנות דאין אלא חובות גברא בין אם חובת ציבור נינהו ובין אם חובת יחיד. אמנם עדיין יל"ע בזה דלפ"ה הוה טפי לקרותו "מזבח התמיד" ולא מזבח העולה, דהא אין המזבח מחוייב בעולות בעלמא אלא בעולות הקרבנות לשם עולת תמיד ואמאי נקרא בסתמא "מזבח העולה".

אולם יל"ע מתוס' (זבחים ו. ד"ה דאי), שכתבו דעולה מכפרת על איסור מחשבת, והוא לאו דלא יחשב (שם כט:), ועי' רש"י (שם ב:) וברמב"ם שכתבו ג"כ דמחשבת שלא ישמה יש לאו דלא יחשב (ולא רק בפגיגה), ומוכח דעולה מכפרת גם על לאו שאין בו מעשה. והראוני בספר טל תורה להגר"מ אריק שהעיר בזה, ועיי"ש שתי' בשם תלמידו, דלפ"ה הירושלמי (יומא פ"ה ה"ז) ומד"ר (פ' צו) עולה מכפרת על הרהור הלב, וסברי התוס' כאן דאיסור מחשבת הוא בלב וא"צ דיבור (עיין תוס' זבחים ב. ד"ה כל), לכן עולה מכפרת גם על לאו שאין בו מעשה, אבל דיבור לא.

ונראה לבאר בזה, דהנה איתא במתני' שקלים פרק י' משנה ז' והובא בגמ' בכמה דוכתי דהמקדיש נכסיו בסתמא לדעת ר' יהושע קדשי לעולה. ונראה בביאור הדברים דסתם קרבן הוא עולה, וטעמא דמילתא משום דעיקרו של קרבן הוא דיקריב אדם משלו לגבוה, והקרבה זו היא על ידי דנותן הבהמה לגבוה ומקריבים את בשרה וחולביה ע"ג המזבח. ואף דהכפרה נשלמת בזריקת הדם, היינו משום דכיון דזרק את הדם ונתן בזה את נפש הבהמה לגבוה, נתפס גם הבשר כלחם ארוה לה' ונשלמה כפרתו אף קודם שהאכיל את המזבח ואת גבוה בפועל מבשר הקרבן. אך עיקרו של קרבן בהקרבתו ע"ג המזבח הוא, וקרנן שלא יהיה בשרו או אימוריו ראויים להקרבה אינו כשר. ונראה לפ"ה דעיקרו של קרבן וסתם קרבן הוא עולה, דכיון דמהותו של קרבן הוא דמקריב את כולו לגבוה ומקטירו ע"ג המזבח, וזה מתקיים בשלמות בעולה דוקא, נמצא דסתם קרבן היינו עולה. ומשו"ה המקדיש נכסיו בסתמא קדשי לעולה לר' יהושע. ואף ר"א דפליג התם זהו משום דאית ליה נמי נקבות דאין ראויות לעולות ומשו"ה אמרינן דהקדיש נכסיו לבדק הבית אך גם הוא מודה דסתם הקדש לקרבן - עולה הוא.

אמנם נראה דמזה שהתו"כ לא הזכיר הרהור ומזה שהירושלמי לא הזכיר עשה, משמע דפליגי. ועוד, דאם באמת מכפר עולה על לאו דלא תתורו נסתרה סברת התוס' ביומא הנ"ל, שהרי גם עבירה בהרהור אין לה תקנה. ועוד, דבתנחומא (תצוה) כתב כדברי הירושלמי דעולה מכפרת על הרהור הלב, וכתוב שם עוד דשלמים מכפר על עשה, ומשמע דפליגי. ועוד, דזבחים (פח:) אמרו דאבנט מכפר על הרהור ולא עולה, וש"מ דהבבלי פליג אירו. [אולם צ"ע, דבמנחות (סג) אמרו דמנחת מרחשת מכפר על הרהור הלב].

ואשר נראה לומר בזה, דהתוס' (ו) פליג ע"ד התוס' ביומא וס"ל דלאו הניתק לעשה לא"ד, וה"ה דעולה מכפרת על כל לאו שאין לוקין עליו [ולא רק על הרהור], והא דנקט דוקא לעשה ולא הניתק לעשה, דה"ה דא"א דעשה דקיל סגי בתשובה ול"צ עולה, ולא הניתק לעשה ה"ה דע"י קיום העשה הוא כבר מתוקן מן החטא (עי' רש"י חגיגה ט. ד"ה ויתקן) וא"צ שוב שום ריצוי, קמ"ל דבעי עולה לכפר, וכ"ש שאר לאוין.

וע"ע להלן (פח:) שאמרו שני דברים לא מצינו להם כפרה בקרבנות וכו', ומשמע דעל כל שאר איסורין מצאנו כפרה בקרבנות, ואי עולה לא מכפרת על לאו שאב"מ נמצא דלא מצאנו להם כפרה בקרבנות, [ושאר איסורים שיש להם עונש הוי העונש עצמו כפרה כתוס' יומא שם], וי"ל.

המשך בעמוד 2

העולה עליונה מכל הקרבנות, משום מעלת השלמות

הרב מ. נתנון

תנחומא צו (א) **למה נקרא שמה עולה שהיא עליונה מכל הקרבנות, (משום ש) כולה עולה להקב"ה**: [וע"ע אב"ע ויקרא א, ג].

וצ"ב, דבשלמא מובן בעולת בהמה, אבל למה עולת העוף עליונה מחטאת בהמה, הרי בחטאת מקריבים לגבוה כמות גדולה יותר מעולת העוף.

התשובה, שבעולת העוף מקריבים **שלימות** - כל העוף, ובחטאת בהמה מקריבים **ריבוי**, והתנאי העיקרי ב"קרבן - קרבת הקב"ה", הוא "שלימות".

ודבר זה מבואר במסילת ישרים [פ"א] **"האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו**. וטעם הדבר, ביאר בדרך ה' [ח"א פ"ב ס"ב] **"וברא בריה... [ש]תקנה לעצמה את השלמויות ותעדיר ממנה את החסרונות, ואז יקרא שנתדמית במה שהיא אפשר לה לבוראה, ותהיה ראויה להדבק בו ולהנות בטובו"**.

מבואר כאן יסוד, שבשביל לידבק בה צריך להיות "דומה לו", כי הכלל שרק הדומה מתדבק בדומה, כמו שמצינו בטבע שחוק הקב"ה בבריאת העולם, וכדאייתא בב"ק צב. כל עוף למינו ישכון **ובני אדם לדומה לו**, ע"כ. והקב"ה הוא "שלם", ולכן ההתדמות לו, הוא להיות "האדם השלם".

התדמות למידותיו

סוטה יד. ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה... אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים, וביקר חולים וכו'. ע"כ.

והנה רש"י בפסוק זה [דברים יג, ה] פירש את דברי חז"ל הנ"ל על סיפא דקרא **ובו תדבקו**. וז"ל. ובו תדבקו. הדבק בדרכיו, גמול חסדים קבור מתים בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה. ע"כ.

אמנם הגר"א באדרת אליהו שם, פירש את זה על רישא דקרא **"אחרי ה' אלוקים תלכו"**, כמו שהגמ' דרשה את זה על רישא דקרא, ואת המקרא "ובו תדבקו" פירש "הדבק בחכמים ותלמידיהם".

והלך בזה ג"כ בדרך הספרי בעקב, עה"פ (דברים יא, כב) ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו, ופירש הספרי, **ללכת בכל דרכיו, אלו דרכי הקב"ה**, שגא' ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים וכו', **ולדבקה בו, הדבק בחכמים ובתלמידים**. ע"כ.

חזינו שבת הגמ' בסוטה, ובין הספרי בעקב, פירשו את ההליכה במידותיו רק על מצות **ההליכה**: "אחרי ה' תלכו", "ללכת בכל דרכיו", ולא על מצות **הדבקות**: "לדבקה בו", "ובו תדבקו". וע"ע ברש"י.

וי"ל דהנה איתא בשבת קלג. אבא שאול אומר, ואנוהו [אני והוא], הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום. ע"כ. וכיון שהדרך לקיים ובו תדבק הוא ע"י **ההתדמות לו, שהדומה דבק בדומה**, וכיון שחז"ל אמרו שבהליכה אחר מידותיו מקיימים **הוי דומה לו**, ממילא ע"י ההליכה אחר מידותיו מקיימים "ובו תדבק".

ומעתה צ"ב בגמ' בסוטה ובספרי עקב, שלא פירשו כך על ה"ובו תדבקו".

התדמות למעלה שבעצמותו

התשובה, שיש שני דברים. יש "מידותיו של הקב"ה" שזה דרך הנהגתו, ויש "עצמותו", ורש"י פירש שמי שהולך אחר מידותיו של הקב"ה יש בזה בחינה של "ובו תדבקו" - **דבקות במידותיו**, אבל הגמ' בסוטה והספרי לא פירשו את ההליכה במידותיו על "ובו תדבקו", כי אין כאן "התדמות ודבקות למעלה שבעצמותו".

ואיך מקיימים "ובו תדבקו" - דבקות במעלה שבעצמותו? אומר הרמח"ל שיהיה "האדם השלם". שהרי רק ידיעה אחת נודעה על עצמותו - "שהוא שלם בלי חסרונות", וכמ"כ בדרך ה' [ח"א פ"א ס"ב] **"עוד צריך שידע, שהמצוי הזה יתברך שמו, אין אמתת מציאותו מושגת זולתו כלל, ורק זה נודע בו, שהוא מצוי שלם בכל מיני שלמות, ולא נמצא בו חסרון כלל"**. ע"כ.

ולכן בשביל להיות "מתדמה למעלה הידועה על עצמותו", צריך שהאדם יהיה שלם [במעלות ששייכות באדם], או ידבק בחכמים שהם האדם השלם, שזו ההשגה היחידה שיש לנו בעצמותו, שהוא שלם בלי חסרונות, ועי"ז יזכה לידבק בבוראו, ויקיים מצות "ובו תדבקו".

קריאת פרשת עולה וחטאת

ש"ע אה: טוב לומר... ופרשת עולה... וחטאת. והק' המג"א, דקי"ל פ"י דזבחים דחטאת קודם לעולה. ותירץ בשו"ת "שב יעקב" [ח"א ס"ב] דאייתא בזבחים צ. [רבא אמר] למקראה הקדימה הכתוב, ופירש"י, לענין קריאה בתורה עולה קודם, נמצא אפשר דגם זה הוי בכלל קריאת התורה. עכ"ל.

ויש ליתן טעם למה למקראה עולה קודמת לחטאת, דהנה הטעם שחטאת קודמת לעולה איתא בזבחים ז: [משל] לפרקליט שנכנס, ריצה פרקליט, נכנס דורון אחריי". [דאחר שהחטאת הסירה הכעס, מתקבל הדורון דעולה].

והנה איתא בזבחים פט: דלרבינא, **בחטאת הלויים אברי עולה קודמין לחטאת**, ופירש"י שלא הביאוהו על חטא, וא"כ לא שייך הטעם דריצה פרקליט. [ובחז"ל ריש תרוע, ד"ה אחד לעולה: דלעת"ל כל העולות יקדמו לחטאות, דהחטאות לא יבואו על חטא].

והנה איתא במנחות קי. דלריש לקיש העוסק בתורת חטאת "כאילו הקריב חטאת, ולרבא "אינו צריך" חטאת. וא"כ לרבא **כשקוראים תורת חטאת הוי כחטאת הלויים שאינה באה על חטא**, דהא הוי כאילו לא חטא ואינו צריך חטאת, ולכן רבא הוא זה שאמר בזבחים צ. דלמקראה הקדים הכתוב עולה לחטאת.

בדין כפרת קרבן עולה

הרב אליעזר היון

כתוב בפסוק: "וסמך ידו על ראש העולה, ונרצה לו לכפר עליו" [ויקרא א, ד]. ודרשו בתורת כהנים: "ונרצה לו, על מה הוא מרצה, אם תאמר על כריתות ומיתות ב"ד, או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי עונשו אמור, הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שניתק לעשה". דרשה זו מוזכרת ברש"י שם על החומש ובגמ' ביומא דף לו,א. ובגמ' שם בדף ה,א: "וכי סמיכה מעכבת [שתלה הכתוב את הסמיכה בריצוי] והלא אין כפרה אלא בדם? אלא מה ת"ל וסמך ונרצה, לומר לך שאם עשה לסמיכה שירי מצווה [כלומר לא החשיב את הסמיכה כמצווה ולכן לא סמך], מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכפר [כלומר על אף שהקרבן כיפר מ"מ לא קיים מצווה מן המובחר. רש"י]".

ובענין זה של כפרת עולה יש להסתפק בכמה פנים:

[א] בתו"כ ובגמ' הנ"ל מפורש שעולה מכפרת על מצוות עשה. אמנם בגמ' בזבחים דף ז,א מבואר ד'עולה אינה דורון' כלומר כפרת העשה היא על ידי תשובה ועולה אינה אלא כדורון ובא לרצות את השב לפני הקב"ה. וצריך לברר איפא מהו גדר הכפרה. ראה על כך בתוס' שם ד"ה עולה, ובספר ברכת הזבח שם, ותוס' ב"ב דף מח,א ד"ה יקריב ומהר"ם ומהרש"ל שם.

[ב] בגמ' ביומא פ"ב, איתא: "תניא... אדם עובר עברה פעם ראשונה מוחלין לו, שניה מוחלין לו, שלישית... רביעית אין מוחלין לו". וברא"ש פירש שם שמה שכתוב שבפעם הרביעית אין מוחלין לו הכוונה היא על מצוות עשה, שבפעם הרביעית אין תשובה לבד מועילה [כבכל מצו"ע] אלא צריך כפרה כדין חייבי לאוין. ובספר פניני רבנו יחזקאל ח"א סי' ט כתב שמה שכתב הרא"ש שבפעם הרביעית אין מועילה תשובה לבד, הכוונה היא גם שאין מועיל קרבן עולה לבד לכפר, ובהו"א יישב את סתירת האחרונים מהגמ' בדף ז בזבחים הנ"ל. עיי"ש.

[ג] האם קרבן עולה מכפר גם על הרהור הלב או רק על מצוות עשה? בירושלמי יומא [פ"ח ה"ז] מפורש שעולה מכפרת על הרהורי הלב ומחשבות עברה, אמנם בגמ' שלנו לא הוזכר דין זה. וראה בזה עוד בספר רנת יצחק [ויקרא ו,ב] ובאורך בשו"ת דברי יציב חו"מ סימן קג.

[ד] בתוס' ביומא [דף לו, א ד"ה על עשה] מפורש שאין עולה מכפרת על לאו שבכללות ועל לאו שאין בו מעשה, אמנם בגבורת ארי ביומא פ"א, נקט בפשיטות שלא שאין בו מעשה נחשב כעשה לענין כפרת עולה. וראה ע"כ עוד בשיעורי משמה"ל זבחים ה,א.

[ה] בספר שיעורי משמה"ל הנ"ל הסתפק האם עולת העוף מכפרת גם, או שמא רק עולת בהמה. ובסיס הספק הוא על סמך לשון הפסוק שבו נאמר: "וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו" כלומר שהסמיכה היא תנאי לכפרה, ובעולת העוף הלא לא שייכת סמיכה. וראה על כך עוד בספר משנת חיים ויקרא סימן ט"ז.

[ו] ומכאן יש להסתפק בדבר נוסף: האם מה דסמיכה על העולה שייכת לכפרה, אמרינן דהסמיכה היא חלק מהכפרה כלומר גם הסמיכה עצמה מכפרת, או דילמא דאין היא אלא תנאי לכפרת העולה, אך אינה חלק ממנה. [ז] בספר משנת חיים הנ"ל הסתפק האם בעולה הקריבה בבמה קטנה אמרינן נמי דמכפרת, והביא שם בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א להוכיח ממדרש [תנחומא] לך לך סימן י' גבי איוב שהקריב עולה לשם כפרה, ואצל איוב ודאי שהיתה ההקריבה בבמה. אמנם בספר גור אריה קונט' המועדים סימן ב' אות ט כתב דאין כפרה בקדשי במה מאחר שאין בהם ריח ניחוח' כמפורש בשלהי מסכת זבחים.

בענין קרבן עולה ומזבח העולה

המשך מעמ' 1

[ו] ונראה דזהו טעמא דמ"ד דעכו"ם לית להו אלא קרבן עולה [והכי קימלין] משום דזהו הקרבן הפשוט והבסיסי, ושאר קרבנות אינן אלא חידוש שחידשה תורה בישראל, ובבני נח לא נאמרו. וכמו"כ בישראל קודם מתן תורה לא הוו מקריבי אלא עולות להך מ"ד משום דלא נתחדש בהו עדיין הקרבנות המחודשים ולא הוו מצו לאקרובי אלא סתם קרבן דהיינו עולה.

ונראה דזהו טעמא דמותר חטאת ואשם - עולה הוא, משום דסתם קרבן היינו עולה וכשאינן יכולים להקריב את הקרבן בתורת שמו המיוחד מקריבין אותו בתורת סתם קרבן דהיינו עולה.

ומבואר היטב לפ"ז הא דקרינן למזבח "מזבח העולה" משום דנעשה בעיקר לקרבן עולה דהוא הקרבן הפשוט והיסודי, אלא דאחר דאיכא מזבח לצורך העולה חידשה התורה דמקריבים עליו גם קרבנות אחרים מחודשים. ומבואר גם הא דאמרה התורה זאת תורת העולה וכתבה את דיני ההקטרה משום דעיקרו של קרבן היינו עולה ומשו"ה נאמרו דיני ההקטרה בקרבן זה.

שַׁעַר הַלְוִיִּים

מצות קרבן עולה

הר"מ בסה"מ (סג) מנה מצות מעשה קרבן עולה (הנלמדת מפר' ויקרא) וכלל את כל סוגי העולות, וכ"כ הסמ"ג מ"ע קפ. אבל הרס"ג מנה עולות בקר וצאן ועוף בג' מצוות, וביאר הר"י משום דלכ"א יש פרשה נפרדת בתורה.

ומאידך, דעת הרמב"ן (בשורש י"ב) שאין מעשה העולה נמנה כמצוה בפנ"ע, אלא כל הקרבנות הן מצוה אחת, הנלמדת מדכתיב (במדבר יח, ז) עבודת מתנה אתן את כהונתכם, ע"ש. ולפ"ז בפר' ויקרא רק נתפרש סדר מעשי ההקרבה, אבל מקור חיוב המ"ע הוא בפר' קרח, ועי' במרגניתא טבא על הרמב"ן בסה"מ צ' דבזה תלוי אם היא מצוה אחת או ה'; דלהרמב"ם שהמקור מפר' ויקרא וצו ע"כ שהן מצוות נפרדות כיון שבכל מין בא ציווי בפנ"ע. [וצ"ב לפי"ז אמאי לא נמנה עולת צאן ועולת עוף בפנ"ע, וכדעת הרס"ג].

עולה כליל לה'

העולה עולה כולה כליל, כדכתיב "והקטיר הכהן את הכל המזבחה" [כ"ה באדר"ג רפ"ד]. ורש"י במנחות ה' כ' מהפס' וערכו בני אהרן את הנתחים וגו'. ועי' בתו"י יומא כו. פי' ר"ח מדכתיב בשמואל (ש"א ז, ט) ויקח טלה חלב אחד ויעלהו עולה כליל (ומקורו באדר"ג פ"ד ע"ש).

ומבואר ברש"י פר' יתרו (יח, יב) דמשו"כ נקראת 'עולה'; 'עולה כמשמעה שהיא כולה כליל'. ובתנחומא (פר' צו יד) אי' 'מהו עולה אלא שהיא עולה לפני הקב"ה ומכפרת על עוונותיהם של ישראל'. (ועי' לק' עוד ג' טעמים בשם 'עולה').

ואי' בגמ' בכ"מ "מה לעולה שכן כליל" ומבואר דזו מעלתה המיוחדת. ועי' מ"ש רבינו בחיי בפר' צו (ו,ב) "וקרבן זה של עולה הוא הנכבד בכל הקרבנות כולו. ומפורש כן בתנחומא (צו ב) למה נקרא שמה עולה, שהיא עליונה מכל הקרבנות" ועי"ש דהוא משום שכולה עולה להקב"ה שהוא עליון לכן נקרא שמה עולה. וכ"ה באדר"ג (פ"ה א) "מכאן לעולה שהיא חביבה מזבחים מפני שהעולה כולה כליל לאישים.

ועי' תמורה כ. דהמקדיש נכסיו והיו בהן בהמות, דעת ר' יהושע שהזכרים יקרבו עולות, וכ' התוס' (ד"ה רובי) משום דסתמא דעתו לעולה דכולה כליל לשם. ועי' רש"י בכורות יד: (ד"ה הקדיש) דרובא דמייתו קרבן, עולה מייתו.

בטעם שעולה כליל, כ' הרמב"ן עפ"י מ"ש במדרש דעולה מכפרת על הרהורי הלב, "שלפי שהוא חטא שאין מכיר בו אלא ה', לפיכך כולה כליל לה". [ובתנחומא (צו טו) אי' עולה כולה קדושה מפני שלא היתה באה על עוונות... אלא על הרהור הלב היא באה].

ועי' ברבינו בחיי (שם) דלפי שיעקר העבירה היא ברוח (עי' לק' דעולה מכפרת על הרהור הלב) היה הכל **כליל באש ושב אל הרוח**, ולא היה רשות לדבר גופני ליהנות ממנו.

דין כליל

האחרונים חקרו אם בעולה יש דין של הקטרת האימורין כבכל הקרבנות, או דכיון שכולה למזבח ובלא"ה האימורין קרבין למזבח, אין בעולה שם אימורין והם בכלל בשר העולה, ועיין בחי' הגר"ז (ריש הל' מעה"ק) נפק"מ בזה.

והמקדש דוד סי' ה' סק"ג נקט דבעולה אין דין אימורין ואין חילוק בינם לבשר, ומביא ראיה מהדין בעולה שמקטירים את את החלה לבד והכליות לבד וכו' כמבואר בתמיד (לא), ואילו באימורין צריך להקטיר הכל כאחת כמבואר בפסחים (טז):.

ובשיעורי רמ"ד הלוי (ריש זבחים) כ' דאמנם בפשטות אין דין אימורים דלא מסתבר דנאמר בה ב' הקטרות, וכ"מ ברמב"ם פ"א הי"ח. אך בסה"מ שורש יב מוכח דאף בעולה איכא שם אימורים, ועי"ש עוד ראיות. ועי' מנחת אברהם זבחים קט. וכת.

ובאיה"ש זבחים ב. הוכיח מדקדוק ד' רש"י שם דיש דין אימורין בפנ"ע. וכ"כ בשי"ר מ"ד הלוי שם.

הבאת עולה

עולה באה בנדבה, כדכ' רש"י בפס' ב', ואף שמכפרת על עבירת מצות עשה (כדלק') אך אין חיוב על מי שעבר עשה להביא עולה. כמפורש ברש"י זבחים ו. "שהרי לא חייב הכתוב להביאו...".

ועי' רמב"ן בפר' (א,ד) שכ' לגבי הכפרה על עשה, "בזה ירצה בעולה הזו אם יביאנה בנדבת נפשו", משמע דהוא תנאי בכפרת העולה שהיא מכפרת דוקא ע"י שמביא בנדבת נפשו, ולא בחיוב.

ובהעמק דבר (א,ב ובפר' אמור כ"ח) ביאר דתכלית הבאת העולה היא שיהא מוכשר להשיג דעת אלקים, ומשו"כ מי שנצרף לתפילה על איוו צרה ר"ל וכדו' היה מביא עולה ומתפלל אחרי הויודו ורצו דמים. [ולכן אין ראוי לכ"א להביא עולת נדבה אלא רק מי שהוא בן תורה ויודע תכלית הקרבן להשיג ע"י קירבת ה', שיבא מזה לתפילה זכה ומקובלת].

שַׁעַר הַלְוִיִּים

כפרת עולה

אי' בתנחומא פר' לך לך (יא) - ילמדנו רבנו העולה על מה היתה באה, כך שנה רבי ישמעאל העולה באה **על מצוות עשה ועל מצוות ל"ת** [הניתק לעשה - עץ יוסף]. ורשב"י אומר **על הרהור הלב שנה** וכו' והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלקים בלבבם.

ודעת ריה"ג (ביומא לו.) שבעולה מתודה על עון לקט שכחה ופאה, [ור"ע שם חולק, וכד' ר' ישמעאל שבאה רק על עשה, (וית' לק)].

ובזבחים ז: אמר רבא עולה דזרון היא, ופירש רש"י אינה באה לכפר על עשה כפרה ממש אלא אחר שכיפרה התשובה על העשה, היא באה **להקבלת פנים** כאדם שסרח במלך וריצהו ע"י פרקליטין וכשבא להקביל פניו מביא דזרון בידו.

וכתב החת"ס (או"ח קעא ד"ה אך) דכל מה שאחז"ל שמכפרת על עשה ועל הרהור הלב, הוא רק מכח הדרוש, **אבל לפי המובן הפשטיות אינו מעניין כפרה**. ובזה י"ל משה"ק העולת שבת (סי' רפג) ע"ש.

המלבי"ם בתהלים ביאר את הפס' (נא,יח) **"כי לא תחפוץ זבח ואתנה, עולה לא תרצה"**. דהחילוק בין חפץ לרצון ש"חפץ" הוא ענין נפשי שרוצה בדבר מצד התועלת שבו, אבל "רצון" הוא במחשבה, שהדבר רצוי אצלו מצד הטוב. ולכן על "זבח" שהוא שלמים נאמר לא תחפוץ, שהקב"ה אין לו צורך ותועלת מצד עצמו, אבל מ"מ השלמים רצויים שע"ז מתקרב האדם לבוראו. משא"כ "עולה" שבאה לכפר על עשה, לא רק שאין בה חפץ אלא גם אינו רוצה אותה, כי היה רוצה יותר שלא יחטא ולא יצטרך לכפרה.

כפרה על מצות עשה

כ' רש"י בפס' ונרצה לו (א,ד) על מה הוא מרצה לו, אם תאמר על כריתות ומיתות ב"ד או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי ענשן אמור, הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שנתק לעשה. ועי' רש"י בזבחים ה: (ד"ה מאן) שהביא מהתו"כ (פר' ג פ"ד) ונרצה לו, מלמד שהמקום מרוצה לו, ועל מה המקום מרוצה לו וכו' הא אין עולה באה אלא על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה. והיא דעת ר"ע ביומא לו. אין עולה באה אלא על עשה וכו'. ובזבחים ו. מבואר דמכפרת על העשין שיש בידו. [ועי' תוס' יומא לו. ד"ה על, שפי את הלימוד ממשמעות "ונרצה לו" דמשמע שיש לו תקנה וריצו, שבידו לתקן].

וכ' התוס' בב"ב (מח. ד"ה יקריב) דמ"מ אינו ככפרת חטאת ואשם, שהרי דזרון היא, ומכפרת מקופיא ולא מקיבעא כדאמר'י בזבחים ז: [אך רש"י בזבחים פ"י דמ"ש מקופיא הוא לגבי חטאת שמכפרת על עשה, עי"ש].

והתוס' ברי"ה (ו. ד"ה יקריב) כ' טעם אחר שכפרת עולה חלוקה מחטאת ואשם, כיון שלגבי עשה אמרינן (ביומא פו.) שאם עשה תשובה מוחלים לו, הרי שיעקר הכפרה ע"י התשובה ולא ע"י העולה.

ועי' רמב"ן בפר' שהאריך מנ"ל דעולה מכפרת גם על עבירת עשה במזיד, אע"פ שהקרבנות מרצין רק על שגגות. וביאר דכיון דכתיב "ונרצה" שמעינן שבאה לרצות על מי שאינו רצוי והיינו מזיד שעבר על מצות המלך, אבל השוגג אע"פ שחטא עדיין נקרא רצוי ה'.

עי' בכתב והקבלה **דמשו"כ נקראת "עולה"** מלשון עוולה, [שמצינו גם בחולם כמ"ש ועולתה תקפץ פיה].

כפרה על הרהורי הלב

אי' בירוש' יומא (פ"ח ה"ז) העולה מכפרת על הרהורי הלב, מ"ט והעולה על רוחכם היו לא תהיה. ופי' הקה"ע העולה על רוחכם - קרבן עולה היא על רוחכם, מה שאתם מחשבים בלבבכם. [ומייתי שם בירוש' גם מאיוב וכדאי' במדרש לק':]

וכ"ה בתרגום יונתן בפר' צו (ו,ב) **"דא אורייתא דעלתא דאתיא למכפרא על הרהורי לבא"**.

וכן בויק"ר (ז,ג ומובא ברמב"ן) תני רשב"י, אין העולה באה אלא על הרהורי עביות הלב, וכו' העולה מכפרת על העולה על רוחכם. וכן באיוב הוא אומר והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב (א, ה) אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם.

ומבואר **דמשו"כ נקראת "עולה"** שהיא על מה שעולה על רוחכם, וכ"כ רבינו בחיי בפר' צו (ו, ב) דזהו לשון עולה שמכפרת על העולה על הרוח. ועי"ש דכיון שאדם מחשב בלילה וחוטא ביום, לכן ציוה שתשרף כל הלילה שתהיה הכפרה בזמן העבירה. [ולפ"ז "הרהור הלב" האמור כאן הוא הרהור עבירה. אבל בביאור האמרים שעל התנחומא (צו ח וטו) כ' דהוא "כשלבנו נוקפו שאינו שלם עם בוראו"].

וברבינו בחיי כאן (א,ג) ביאר דמשו"כ פרשת עולה נאמרה ראשונה בקרבנות, "לפי שהמחשבה היא ראשית הכל, וחטא המחשבה קודם לחטא המעשה".

מלחמתה של תורה

בקושיית הרב אהרן אולמן (בגליון קל"ב) דברש"ע ש"ח סעי' ו-ז כ' דמותר להניח בשבת קדירה ע"ג קדירה הטמונה, ו"א דאפי' הקדירה התחנתה עומדת ע"ג האש. ובס"י רג ס"ח כ' דהקדירה הטמונה אסור להניחה ע"ג האש אפי' מערב שבת, שמטמין במוסיף הבל.

כתב הרב אי"ש יזוק דאפשר דאיירי באופן שהטמין שלא לשמר חומו אלא לשמר מהעכברים ומהלכלוך דכ' בשו"ע רנז, דשרי.

ולכון זה כתב הרב מ. נפתלי ד"ל שטמין הקדירה התחנתה תחת דף רחב ועליה בגדים, דא"י דרך הטמנה ומותר (רנ"ז, ח), ואעפ"י לא היו הטמנה חדשה כשמסכה בהם העליונה [ע"מ"ב סקנ"א], דסו"ס כשהניח הבגדים מבע"י כיוון להטמנה [והמ"ב סקנ"א לא הוצרך להעמידה בכך, משום דקאי בס"י דלא איירי שהתחנתה על האש]. והסכים עמי הג"ר אליעזר דינר שליט"א, חבר הבד"ץ שארית ישראל.

וכן תירץ הרב יחזקאל נויבירט שבס"י באופן שמותר להטמין במוסיף הבל בגוונא דלא הוי דרך הטמנה כגון שהניח דף רחב ע"ג הקדירה או שאינה נוגעת בגחלים.

בקושיית הרב אברהם בר (בגליון קל"ג) מדוע גבי לקט שנתערב בגדיש אמרינן ביה שצריך לזכות את כל הגדיש לעניים (פאה פ"ה מ"ב). ואילו גבי תרומה שנתערבה ונתבטלה שצריך להרימה משום גזל השבט יכול לתת מה שרוצה.

כתב הרב יחיאל איבליצקי ד"ל דשאני דין נתנית תרומה לכהן מדין נתנית לקט. שדין נתנית תרומה הוא לתת לכהן דבר הקדוש בקדושת תרומה ומצות נתנית תרומה לא מתקיימת אלא אם כן נותנים לכהן דבר הקדוש בקדושת תרומה, אלא שלאחר שהפרישו את התרומה זכו שבט הכהנים בתרומה, וממילא נהיה להם בה גם זכות ממונית. ולכן כשנתערבה התרומה ובטלה קדושתה בטלה מצות נתנית תרומה ולא נשאר כאן אלא חוב ממון ואפשר לקיימו על ידי כל שיבולת. אבל בלקט ציוהה התורה ששיבולת הלקט תהיה לעניים כדי שיתרבה ממונם וכיון שחוב ממון לא בטל אפילו כשהוא מתערב נחשב שאותה שיבולת עדיין שייכת לעניים ותקיים מצות נתנית הלקט כשיזכה העני בכל הגדיש, ולכן הדין שקודם יזכה את העני בכל הגדיש.

המשך המו"מ בקושיא מגליון קל"א
יתפרסמו בס"ד בגליון הבא

נפש כי תקריב

ונפש כי תקריב קרבן לה - אמר הקב"ה מעלה אני על העני כאילו הקריב נפשו. מנחת עני זה עשירית האיפה סלת, ושמן ולבונה. והקשה בעל הפלאה הרי יכול העני למצוא דבר שגולה יותר זול, כגון בן תור שאפשר אפילו להביא בשותפות, ואפילו בלי שותפות יצא לו יותר זול מאשר מנחת עני.

ומתוך מרנא החת"ס, לעני הזה אין פירוטה לפורטה ואפילו להיות שותף על פרידה אחת אין לו כסף!!! אבל את המנחה הוא מביא ממה שילקט בלקט שכחה ופאה או מצרכי מזון שקיבל מאגודות החסד למיניהן. ומזה הוא מנסה וחוסך ממאכלו וממטע מחלבו ודמו כדי לזכות להביא קרבן מנחה קטן זה. והקב"ה מעלה על נס לזולתו וזו מחבתו יותר מכולם, כי במטע שמביא הוא נותן מעצמו ממש.

אחת הנקודות הרגישות ביותר בפרט אצל בחורים צעירים היא השאיפה לשלימות, ובבת אחת צריכים לזכור שהיה פעם תלמיד חכם גדול מאד, ואולי הוא היה הת"ח הכי גדול בעולם, והוא חידש שיטה נפלאה שקוראים לה "או הכל או לא כלום". הת"ח הזה נפטר ירבעם בן נבט שכל חכמי ישראל לפניו כקליפת השומן, והקב"ה הציע לו שיטל עמו בן עדן. היש דרגה גדולה מזו? ואעפ"י לא הסכים כי מי יהיה הראשון לפניו, דוד המלך - אם כן הוא לא מוכן. אז מה כן יהיה, איפה הוא ישאר? לא עוה"ז ולא עוה"ב. זה יותר טוב? מה הוריה, אבל כך היא השיטה הנוראית הזו או הכל או לא כלום. ידוע משלו הנפלא של הח"ח על הסל שנתנהפך וכל התפוחים נפלו ונתפזרו. ובמקום לאסוף, עמדה האשה ובכתה תמוריה על הסל, עד ששבט שם חכם ואמר לה תחטפי מה שתחטפי; ומה שתצילי לאסוף יהיה קץ לשלך.

מוגש ע"י:

ארגון "משוכב נתיבות"
מרכז להצלה רוחנית

קושיא

קשה לי על הס"ד דרב המנונא במכות ב. שבהעידו על גנב שאין לו מה לשלם והוזמו אם מכרו אף שיש להם ממון.

דהרי אם העידו עליו ששכר פועל ואין לו ממון דהביאו התוס' ט. מר"ת דדינו הוא למכור נכסיו כדי שיהא לו לשלם מי הוא ס"ד דאם יש להם ממון יהיו חייבים למכור נכסיהם, והרי הזממה היתה על התשלומין והמכירה כשאין לו הוא סעיף מסעיפי התשלומין וכיון שלהם יש ממון צריכים לשלם ולא למכור וה"נ הכא דכוותה, וצריך ביאור.

הרב אריה שפירא

הלומדים מוזמנים לשלוח את תשובותיהם בקצרה
לפקס 9740267 או למערכת

תגובות

לגליון קל"א - בענין חטא העגל.

בקושיית הרב חיים רבינוביץ שליט"א אמאי על חטא העגל נענשים כל הדורות (כמ"ש בכל פורענות יש קצת מפרעון חטא העגל), אע"פ שהקב"ה פוקד עון אבות רק עד ד' דורות ורק כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.

נראה ליישב דמה שבאוחזין מעשה אבותיהם נענשים הוא משום שכשהחטא עושה את חטאו באופן של אחיזת מעשה אבותיו, הרי הוא יותר דבוק בחטאו כי אוחז במסורת, וממילא צריך יסורים גדולים יותר לנקותו. אבל אם החטא היה סב סבו א"י מדביקו יותר מפני ריחוק הדורות. ואילו בחטא העגל מכיון שהחוטאים עצמם לא נפרעו להתנקות מהחטא, ומשום שלחומר לכלוך אותו החטא א"א לנקותו באופן שלא ישאר רושם על צאצאיהם, ממילא כל הצאצאים גרועים מעיקרם כדרגת אדה"ר אחר החטא. והטוהרו מאותו חטא נתחלק לכל הדורות שיפרעו מעט מעט עד שיטהרו לגמרי ויחזרו למדרגת מ"ת.

יחזק ליסציץ

[בקו הנ"ל] י"ל עפ"י המבואר בקדמונים [הרמח"ל במאמר הגאולה, ועוד] דזהוהמא דחטא אדה"ר שפקעה במעמד הר סיני, חזרה למפרע בעגל, וא"כ העונש על העגל הוא עונש על חטא אדה"ר, כבזה כל הנשמות שנתתפו [נמזה הטעם בזמן הגאולה שיתקון חטא אדה"ר, יגמרו עונש העגל, כמו שהביא במאמרו "חזרת העבודה לברורים"].

נפלי

לגליון קל"ב - בענין גבאי שטעה

בענין מה שהביא הרב פרידלס שליט"א בענין ראובן שקנה עלייה והגבאי העלה בטעות את שמעון, שמעתי להעיר שתי הערות.

א. לדעת הפוסטים את ראובן, לא נתבאר אם זה גם באופן שהיה בדעתו לשלם מכספי מעשה, דבכה"ג י"ל דאינו נותן הכסף כיתמורה אלא כיתרומה, [אלא דהביהכ"ס' התחייב לתת עלייה לתורם] וא"כ י"ל דאינו יכול לחזור בו.

ב. לאלו הפוסטים את שמעון, לא נתבאר אם זה גם באופן שגם שמעון היה מאלה שהשתדלו לקנות [אלא שראובן העלה את המחיר] דבכה"ג אולי יש מקום לחייב את שמעון בסכום שהיה הוא מוכן לשלם. דגלי דעתיה דניח"ל, [ובפרט אם היה בדעתו לשלם מכספי מעשה אולי חייב מדין נדרי מצוה כיון דסו"ס קיבל את העלייה.

צבי יהודה קראוס

לגליון קל"ג - בענין שמיעת פ"ר זכור כמנהג אבותיו

מהרב הכותב השתמע שאין מסורה בידינו האיך ההברה הנכונה. אכן אין סיבה להניח שבשאר חלקי התורה יש לנו מסורה, כמו שכתב המהרש"ל בהקדמה ליש"ש, ורק בהברה אנו מסופקים. זה ודאי שלכל עדה יש מסורת ומסורה, וכולם נוהגים כמנהג אבותיהם, ובכך מקיימים את חיובי הקריאה לכתחילה!

אפרים גרבר

נושאי הגליונות הבאים

- צו - שמחת פורים
- שמיני - הבדלה
- תזריע - מילה בשבת
- מצורע - ביעור חמץ

ד"ת לגליון הבא

- בעניני שמחת פורים וביאורים במגילה
- ניתן למסור עד יום ראשון בבוקר
- בדיסק ובדוא"ל עד יום שני בערב

בשורה משמחת

בס"ד הותקנה
תיבה נוספת
למסירת ד"ת לעומקא דפרשה בגבעה הדרומית,
בכניסה לביהכ"נ "בית תפילה"
(נתיחה"מ 75)

והשתיה כדת

הקנפו פונים בקריאה של שמחה לכותבים וללומדים שליט"א להשתתף עמנו בהוצאות הכבודות של גליון פורים גדול המלא על גדותיו ביינה של תורה מתוק ומשובח כדת של תורה אין אונס, וכל המרבה משוכב

לעילוי נשמת

מרת יהודית בת ר' יעקב
טאובה ע"ה
נלב"ע י"א אדר ב'

למען עתיד ילדיך
תכנית "שמח תשמח"
*ילדים עד גיל שנה.
הלוואת בפרסה של 200 תשלומים
לפרטים: הרב א. ארנרפריד 050-4150605

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר

ארגון משוכב נתיבות

מרכז להצלה רוחנית

057-3140000 057-3102044/8/9 057-3133330

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה
תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

